

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувача ступеня доктора філософії, аспіранта 4-го року навчання Нитки Ярослава Михайловича на тему: «Кримінально-правова та кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» 04 листопада 2024 року

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт. Чинним кримінальним законодавством України у ч. 1 ст. 1 проголошено, що завданням КК України є правове забезпечення охорони найбільш важливих сфер життєдіяльності людини від протиправних посягань, а також запобігання на національному та міжнародному рівнях як потенційно можливим, так і вже наявним проявам девіантної поведінки особи.

Однією з різновидів найбільш важливих сфер життєдіяльності людини, що потребує захисту від протиправних посягань, є сфера приватної або державної охоронної діяльності. Особливого значення забезпечення захисту цієї сфери інструментами кримінального права набуває у період дії воєнного стану, оскільки постійні обстріли агресором цивільного населення, об'єктів критичної інфраструктури, а також інших об'єктів приватного та громадського значення не можуть не впливати на нормальне функціонування органів, установ та організацій, діяльність яких безпосередньо пов'язана із забезпеченням охорони життя різних категорій громадян та приватної або державної власності. З огляду на це, в Особливій частині КК України наявна група тих кримінальних правопорушень, в результаті вчинення яких заподіюється шкода інтересам приватної або державної охоронної діяльності, та, як наслідок, визначаються заходи державно-владного реагування на відповідні передбачені законом випадки протиправної поведінки винних осіб.

Проблематика захисту найбільш важливих сфер життєдіяльності людини від кримінально-протиправних посягань, а також різні аспекти запобігання кримінальної протиправної активності знаходилася у сфері уваги О. М. Бандурки, Ю. В. Бауліна, Б. М. Головкина, В. В. Голіни, А. А. Вознюка, В. К. Грищука, І. М. Даньшина, О. М. Джужи, В. М. Дрьоміна, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, В. П. Ємельянова, О. М. Костенка, В. М. Куца, О. М. Литвинова, П. П. Михайленка,

М. І. Панова, А. С. Пашенка, А. А. Музики, В. Я. Тація, В. О. Тулякова, П. Л. Фріса, В. І. Шакуна, М. І. Хавронюка та багатьох інших вчених.

Окремі аспекти кримінально-правової характеристики кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, хоча й дещо під іншим кутом зору, розглядали у своїх працях А. М. Бойко, Л. П. Брич, А. С. Габуда, М. В. Завальний, В.В. Кузнецов, Т. О. Михайліченко, Ю. О. Михайлова, М. І. Мельник, Д. Г. Мулявка, О. О. Подобний, О. І. Ромців, А. В. Свінцицький, М. В. Тимчаль та ін. На фундаментальному монографічному рівні в Україні безпосередньо кримінально-правовому захисту охоронної діяльності присвячено дослідження М. В. Сийплові (2019 р.). Дослідник вивчав теоретичне підґрунтя та методологію втілення загальних підстав та принципів криміналізації суспільно небезпечних діянь, досліджував об'єкт та об'єктивну сторону кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, суб'єкта та суб'єктивну сторону цих протиправних посягань.

Враховуючи безсумнівну теоретичну і практичну значущість проведених досліджень згаданих авторів, і, насамперед, М. В. Сийплові, слід зазначити, що значною мірою вільною зоною у науковому пошуку залишається питання поняття, ознак, системи та різновидів протиправних посягань у сфері охоронної діяльності. Зокрема, до кінця не з'ясованим є питання розуміння поняття та ознак кримінального правопорушення проти охоронної діяльності, а запропонований варіант бачення М. В. Сийплові питання щодо класифікації цих кримінальних правопорушень не є безспірним. Крім того, наявність саме цих основних (базових) кримінальних правопорушень в процесі правозастосовної діяльності невимушено обумовлює появу у суб'єктів такої діяльності низки проблемних питань, пов'язаних не стільки з приводу кваліфікації вказаних протиправних посягань, скільки з приводу особливостей призначення покарання у випадках їх вчинення. Річ у тім, що з моменту покладання індивідуалізованого кримінально-правового впливу на суб'єктів згаданих протиправних посягань та набрання відповідними обвинувальними вироками законної сили, традиційно вважається завершення діяльності, пов'язаної із застосуванням кримінально-правової норми-заборони. Після цього, в межах кримінально-виконавчих відносин, здійснюється реалізація кримінально-правової реакції на порушення цих заборон. Ефективність такої реакції не може не залежати від попередньої індивідуалізації кримінально-правового обтяження. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають питання пов'язані з особливостями нормативно-правової визначеності ступеня суворості (виду та розміру) відповідного кримінально-правового

обтяження (покарання) за порушення саме цих кримінально-протиправних заборон.

Додаткової актуальності обраної теми дослідження додає й той факт, що поза увагою наведених дослідників залишилися проблеми кримінологічної характеристики згаданих кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності. Можна сказати, що цей напрям є певною мірою вільною зоною для проведення подальших наукових розвідок проблем кримінологічної характеристики цих протиправних посягань, та водночас є важливим для розроблення шляхів запобігання вчиненню цим проявам кримінальної активності. Все це власне й зумовлює необхідність наукового дослідження обраної проблематики.

Тема дисертації затверджена Вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» 31 січня 2022 року (протокол № 1), уточнена Вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» 2 липня 2024 року (протокол № 8). Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі кримінального права та процесу, яка на підставі рішення Вченої ради ДВНЗ «Ужгородський національний університет» 7 березня 2024 року (протокол №3) та наказу ректора ДВНЗ «Ужгородський національний університет» від 8 березня 2024 року №200/01-04 була перейменована на кафедру кримінального права та правоохоронної діяльності Ужгородського національного університету.

Тема дисертаційного дослідження узгоджується з комплексною тематикою наукових досліджень кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» на 2019–2023 роки «Теоретико-прикладні проблеми удосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства України» (номер державної реєстрації 0119U101605) та з комплексною тематикою наукових досліджень кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» на 2023–2027 роки «Проблеми модернізації теорії і практики протидії злочинності в сучасних умовах» (номер державної реєстрації 0123U103331).

2. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна. У дисертації вперше поставлено й вирішено наукову задачу кримінально-правової та кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, що надало можливість обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність та практики його застосування. Основні положення, які складають новизну дослідження, полягають в тому, що:

вперше:

– запропоновано під кримінальними правопорушеннями проти охоронної діяльності розуміти суспільно небезпечні винні протиправні діяння, які вчиняються виключно суб'єктом охоронної діяльності (персоналом охорони), у зв'язку з виконанням послуг з охорони власності та життя громадян чи будь-якою особою щодо такого суб'єкта охоронної діяльності (персонала охорони), а також можуть бути вчинені будь-якими особами, у тому числі й опосередковано суб'єктами охоронної діяльності (персоналом охорони) у зв'язку зі здійсненням охоронної діяльності, або іншими особами, потерпілими від яких може бути будь-яка особа, яка є об'єктом охоронної діяльності, заподіюють істотну шкоду об'єкту кримінально-правової охорони або створюють загрозу її заподіяння та призводить до настання кримінально-правових наслідків у формі покарання та інших засобів кримінально-правового характеру;

– обґрунтовано положення, що систему кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, становлять: 1) основні (базові) кримінальні правопорушення проти охоронної діяльності (ст. ст. 197, 342, 343, 345, 347, 348, 380, 381, 387 КК України); 2) кримінальні правопорушення, пов'язані зі здійсненням охоронної діяльності, що умовно поділяються на: а) кримінальні правопорушення, які можуть вчинені будь-якими особами, у тому числі й опосередковано суб'єктами охоронної діяльності (ст. ст. 115, 118, 121, 122, 124, 125, 194, 356, 359, 364, 364-1, 365, 367, 396 КК України), б) кримінальні правопорушення, потерпілим від яких може бути як особа, яка безпосередньо виконує обов'язки з охоронної діяльності, так і будь-яка інша особа, яка є об'єктом охоронної діяльності (ст. ст. 112, 206, 346, 350, 352, 355 КК України);

– розкрито зміст елементів кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, зокрема відомостей про стан, коефіцієнти, рівень судимості, структуру й динаміку кримінальних правопорушень, детермінанти (фактори), які сприяють їх учиненню, соціально-демографічні, соціально-психологічні, кримінально-правові ознаки правопорушників, а також наведено кореляційні зв'язки між окремими елементами, зокрема, доведено зв'язок поведінки суб'єктів і потерпілих зі ступенем латентності кримінальних правопорушень та ефективністю вжиття запобіжних заходів;

удосконалено:

– розуміння родового об'єкта наскрізного характеру кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, яким є сфера охоронної діяльності, в межах якої порядок виконання обов'язків з охорони життя, майна громадян або окремих державних об'єктів забезпечує право власності,

авторитет органів державної влади, правоохоронних органів та об'єднань громадян, а також безпеку життя або майна осіб під час досудового розслідування або здійснення правосуддя.

– наукове бачення основного безпосереднього об'єкта кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності як явищ реальної дійсності (ст. ст. 197, 342, 343, 345, 347, 348, 380, 381, 387 КК України), під яким слід розуміти сферу охоронної діяльності, в межах якої порядок виконання обов'язків з охорони життя громадян або майна, окремих державних об'єктів забезпечує право власності, авторитет органів державної влади, правоохоронних органів та об'єднань громадян, а також безпеку життя або майна осіб під час досудового розслідування або здійснення правосуддя, заподіюючи потерпілим фізичну шкоду або шкоду майнового характеру;

– наукову позицію щодо приналежності пробаційного нагляду до різновиду кримінальних покарань. Зокрема зазначено, що пробаційний нагляд слід розглядати не як покарання, а як інший засіб кримінально-правового характеру, що може застосовуватися не лише одночасно з призначенням різних видів покарань чи у випадках звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, але й у разі засудження (осуду) винної особи за їх вчинення без призначення кримінального покарання;

дістало подальший розвиток:

– наукове вчення про різні за своєю суттю явища реальної дійсності (різні сфери життєдіяльності людини), що охороняються кримінальним законом як об'єкт будь-якого кримінального правопорушення, а також бачення того, що будь-які, передбачені в Особливій частині КК України кримінальні правопорушення, необхідно вивчати та аналізувати з позиції розгляду їх як реально вчинюваних в суспільному житті та з позиції наявності ознак цього явища у кримінальному законі;

– наукові положення про те, що окремим санкціям основних (базових) кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності, притаманна низка недоліків, зокрема властива суперечлива побудова санкцій без урахування порядку й особливостей призначення окремих видів покарань стосовно певних категорій осіб; в окремих санкціях спостерігається регламентація лише одного виду основного покарання; окремі санкції побудовані без належної уваги на характер і ступінь суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, передбачених в диспозиціях відповідних статей; наявна неузгодженість санкцій в основних, кваліфікованих та особливо кваліфікованих складах кримінальних правопорушень;

– положення щодо способів запобігання кримінальним правопорушенням проти охоронної діяльності на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях: кримінально-правовому та кримінологічному;

– положення щодо заходів, які спрямовано на підвищення ефективності діяльності суб'єктів із запобігання кримінальним правопорушенням проти охоронної діяльності, що здійснюються на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях;

– пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України в аспекті оптимізації нормативної визначеності кримінально-правових заходів реагування на кримінальні правопорушення проти охоронної діяльності та діяльності, пов'язаної з їх практичною реалізацією, а також заходів запобігання цим кримінальним правопорушенням.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Усі наукові результати достовірні та достатньо обґрунтовані, що підтверджується наступними положеннями:

- основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на науково-практичних конференціях: «Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри» (м. Вінниця, 12 квітня 2023 р.), «Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама» (м. Вінниця, 19 березня 2024 р.);

- основні положення дисертації викладено у шести наукових працях, у тому числі чотирьох наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, та двох тезах наукових доповідей.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сийплові М. В., Нитка Я. М. Санкції в системі кримінально-правових засобів захисту охоронної діяльності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 69. С. 412–417. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254962/252056>

2. Нитка Я. М. Кримінальні правопорушення у сфері охоронної діяльності: поняття, система та види. Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць. 2023. Вип. 100. С. 96–103. URL: <http://apdp.in.ua/v100/11.pdf>

3. Нитка Я. М. Посягання проти охоронної діяльності: аналіз об'єктивних елементів кримінальних правопорушень та ознак складів, що їх характеризують. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2023. №. 28 (1). С. 234–246. URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/96/91>

4. Нитка Я. М. Покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності: особливості нормативно-правової визначеності в санкціях статей Особливої частини КК України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 1. С. 527–532. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300032/292458>

4. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи. Викладені в дисертації висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження кримінально-правової та кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності;

– у правотворчості – з метою удосконалення правових норм, спрямованих на кримінально-правове та кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням проти охоронної діяльності;

– у правозастосовній діяльності – для розробки заходів запобігання кримінальним правопорушенням проти охоронної діяльності;

– у навчальному процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять з навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія» та інших дисциплін кримінально-правового циклу у закладах вищої освіти юридичного спрямування та на юридичних факультетах (Акт впровадження у освітній та науковий процес кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності Ужгородського національного університету від 30 серпня 2024 р.).

5. Використання результатів роботи. Основні положення, узагальнення та висновки дисертаційного дослідження автором апробовані на засіданнях кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема на:

1. Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри : науково-практична конференція, м. Вінниця, 12 квітня 2023 року).

2. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама: міжнародна науково-практична конференція, м. Вінниця, 19 квітня 2024 року).

6. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію написано, використовуючи правильну юридичну та спеціальну термінологію. Стил викладення в дисертації матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність сприйняття наукового твору.

7. Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації. Дисертація Нитки Я.М. на тему: «Кримінально-правова та кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності» є завершеним і самостійним науковим дослідженням, результати якого мають цінність і наукове значення для подальших досліджень кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і 2 додатків.

8. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертація Нитки Я.М. на тему: «Кримінально-правова та кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності» відповідає спеціальності 081 «Право». Це забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

9. Відповідність дисертації вимогам, передбачених «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Дисертація Нитки Я.М. на тему: «Кримінально-правова та кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності» повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44.

10. Результати перевірки роботи на академічний плагіат. У ході перевірки дисертації запозичень матеріалу без посилання на відповідне джерело не виявлено. Перевірка проводилася сертифікованою програмою StrikePlagiarism.com.

Результати дисертації апробовано на засіданні кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності від 28 жовтня 2024 року (Протокол № 3). За результатами засідання кафедри ухвалено надати позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Нитки Ярослава Михайловича на тему: «Кримінально-правова та кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти охоронної діяльності». Констатовано, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів, дисертація Нитки Ярослава Михайловича відповідає галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах

вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а також «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.

Головуючий на засіданні,
завідувач кафедри
кримінального права
та правоохоронної діяльності ДВНЗ «УжНУ»
к.ю.н., доцент

Ярослав СТУПНИК

Підпис Ярослава СТУПНИКА засвідчую
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК